

Representantforslag 37 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson

Dokument 8:37 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å ta vare på truede bestander av villaks og sjørret (i Hardanger)

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge har et internasjonalt ansvar for å bevare den store andelen av den atlantiske villaksstammen som gyter i norske elver. Om lag 1/3 av all atlantisk laks i verden gyter i Norge. Totalt har Norge om lag 400 genetisk ulike – og unike – bestander av villaks. Norge har et ansvar for å ta vare på hver og én av disse bestandene.

Villaksen er en stor ressurs. Norge har sluttet seg til den nordatlantiske konvensjonen for bevaring av nordatlantisk laks og er deltager i konvensjonens organisasjon, NASCO (North Atlantic Salmon Conservation Organization). Konvensjonen forplikter partene til å bevare, gjenoppbygge, utvikle og sikre bærekraftig forvaltning av villaksen i Nord-Atlanteren gjennom internasjonalt samarbeid.

Det er norsk politikk siden behandlingen av St.prp. nr. 32 (2006–2007), om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, «at hvis én villaksbestand, med sitt unike genmateriale, går tapt, så er ikke målet nådd». (Klima- og miljøminister Vidar Helgesen 10. februar 2016)

I 2013 vedtok regjeringen Stoltenberg II å opprette en genbank, med både frossent genmateriale og levende stammer av de unike villaks- og sjørretstammene i Hardangerfjorden, for å redusere faren for at de går tapt for all tid. Fjordsystemet i Hardanger har lenge vært et av de områdene i Norge som har

vært utsatt for størst miljøpåvirkning fra oppdrettsnæringen. Vedtaket om en genbank var et midlertidig svar på den alvorlige situasjonen for villaksen, som blant annet trues av sterk innblanding av gener fra rømt oppdrettslaks.

Opprettelsen av genbanken kom etter mange års debatt om å begrense oppdrettsnæringen i Hardanger for å redusere det omfattende presset mot villaks og sjørret i fjordsystemet. I forkant av vedtaket ble det i en lang periode arbeidet med å innføre en egen forskrift om særskilte krav til akvakulturrelatert virksomhet i Hardangerfjorden (den såkalte Hardangerforskriften). Dette ble ikke slutført. I stedet for en slik forskrift ble det vedtatt å etablere en genbank for å hindre at genetisk materiale fra fjorden og elvesystemene skulle gå tapt for alltid. Genbanken skal også være en bank for levende villfisk fra de truede stammene som kan settes ut i de aktuelle vassdragene.

Erfaringer med innsamling av genmateriale fra elvene i Hardangerfjorden har vist at allerede i dag er det vanskelig å finne materiale uten innblanding av oppdrettsgener hos villaksen i bestander som er aktuelle å legge inn i en genbank.

Situasjonen for villaks og sjørret i Hardangerfjorden har utviklet seg over flere år. Det er allerede lagt inn frossen melke fra villaks fra 12 elver i genbank. Dette ble innsamlet i perioden 1986–1999. Det er samtidig viktig å understreke at genmaterialet ikke er tilstrekkelig, blant annet siden kun hannfisk inngår i frossen genbank. Genbanken for Hardanger er ment som en levende genbank, noe som er avgjørende for å gjøre dette på en god måte i et langsiktig perspektiv.

I 2016 ble det for første gang ført tilbake genmateriale til elvene i form av rognplanting, slik at bevaringsarbeidet for bestandene gjennom genbanken allerede er i gang. I påvente av byggingen av ny genbank på Ims i Rogaland har man til nå benyttet Stat-

krafts klekkeri i Eidfjord i Hardanger i prosjektet, men dette er kun en midlertidig løsning. Det er lagt ned ressurser og arbeid i form av planlegging av etablering av genbanken og mellomlagring av genmaterialet. Alt dette vil være bortkastet ressursbruk dersom genbanken ikke realiseres.

Uten en genbankløsning vil muligheten til å ta vare på en rekke av bestandene i Hardangerfjorden bortfalle.

Siden genbanken ble besluttet opprettet i 2013 har oppdrettsnæringen produsert for fullt, mens genbankarbeidet har gått på sparebluss. Situasjonen for den truede villfisken i Hardanger er ikke blitt bedre. Derfor må det settes i verk effektive tiltak. En genbank er en forutsetning for å bevare de unike artene, men det er ikke tilstrekkelig. Det trengs også en regulering av oppdrettsnæringen som medfører at næringen i fremtiden drives på en måte som ikke truer de ville stammene av laks og sjørret.

Regjeringen har likevel nå besluttet at genbanken ikke skal bygges, og viser til en kostnadsoverskridelse. Det første og foreløpige kostnadsoverslaget for genbanken var på 40 mill. kroner. I dag er tallet justert til vel 60 mill. kroner. Denne kostnadsøkningen er ikke et argument for å si fra seg ansvaret for de ville laksefiskene i Hardanger, særlig fordi det ikke eksisterer noen andre tiltak og krav som kan sikre deres overlevelse.

I tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2017 varslet regjeringen at det innsamlede genmaterialet skulle destrueres. Klima- og miljøminister Vidar Helgesen har nylig gått tilbake på dette, og den 23. januar 2017, i sitt svar på et skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Audun Lysbakken fra Sosialistisk Venstreparti, lover han at det innsamlede materialet vil bli tatt vare på i to år. Helgesen er likevel klokkeklar på at genbanken ikke blir bygget, og at «drift ved midlertidige oppbevaringsanlegg for dette materialet på et tidspunkt [vil] måtte avvikles».

Forslagsstilleren mener håndteringen av denne saken viser at regjeringen ikke har noe ønske om å overholde Norges internasjonale forpliktelser om å ta vare på de unike laks- og sjørretstammene i Hardanger. Den langsiktige utfordringen er på ingen måte løst. Forslagsstilleren foreslår derfor at Stortinget ber om at regjeringen omgjør sin beslutning og legger frem en plan for å sikre full finansiering og etablering av genbanken.

Den levende genbanken for villaksen i Hardanger er et nødvendig krisetiltak. Skal Norge følge opp sitt internasjonale forvalteransvar for de nord-atlantiske laksestammene, kan man ikke basere utviklingen av havbruksnæringen eller forvaltningen av de ville laksestammene på løsninger med genbanker for de ulike fjordområdene. En miljømessig bærekraftig havbruksnæring må være en klar forutsetning

for forvaltningen av de ville laksefiskene. Situasjonen i Hardanger er imidlertid spesiell og prekær. Fordi lite tyder på at man har løsningen på miljøutfordringene innen rekkevidde, må fremtiden for genbanken sikres nå.

Kostnadsoverskridelsen er en svært svak begrunnelse for å si farvel til unike lakse- og sjørretstammer i en av Norges mest kjente fjorder. Regjeringen bør selvsagt vurdere tiltak som kan gi kostnadsreduksjoner, men det må nå gis klarsignal for å fullføre prosjektet med en forsvarlig tidsramme.

Forslagsstilleren etterlyser også effektive tiltak for å få bukt med problemene for villfisken i Hardanger. Regjeringen har sluttet seg til prinsippet om at forurensere skal betale. Dette må også gjelde for oppdrettsnæringen. Eksportverdien for norsk laks og ørret var i 2016 rekordhøy, og passerte 65 mrd. kroner. Høye priser på laks er hovedårsaken til den formidable økningen på 29 pst. i eksportverdi. Dette er svært positivt, og viser at oppdrett vil være en viktig næring for Norge fremover. Men til tross for den enorme inntjeningen er fellesressursene truet av et driftsregime som bidrar til store forurensningsproblemer. Det har ikke blitt tatt tilstrekkelige politiske grep for å løse miljøutfordringene som oppdrettsnæringen skaper, hverken i Hardangerfjorden eller landet for øvrig. Samtidig viderefører oppdrettsnæringen drift i åpne merder. Selv om oppdrettsnæringene ikke er den eneste årsaken til den kritiske situasjonen for laks og sjørret i Hardanger, er det liten tvil om at lakselus og rømt oppdrettsfisk er hovedproblemet.

Oppdrettsindustrien har nytt godt av lokaliseringen i Hardanger i mange år, og Hordaland var et pionerfylke i utviklingen av denne bransjen. Norge kan ikke være bekjent av at arnestedet for oppdrettsindustrien skal være et sted der unike biologiske ressurser blir utryddet for alltid. Forslagsstilleren mener at usikkerheten om fremtiden til genbanken, kombinert med svak regulering av oppdrettsbransjen, er en trussel ikke bare mot det biologiske mangfoldet, men også mot Hardangerfjordens omdømme som turistfjord. Laksefisket i mange av elvene i Hardanger har, sammen med unike turmuligheter, lagt grunnlaget for turismen i området. Dersom disse laksestammene blir borte, svekker det verdien av Hardanger som turistmål, og gir færre muligheter for å fremme bærekraftig turisme på sikt.

Forslagsstilleren mener Norge skal fortsette å ha en oppdrettsindustri som skaper arbeidsplasser, produserer mat for folk og gir store inntekter. Dette kan imidlertid ikke skje på bekostning av ressurser man har høstet av i tusenvis av år.

Derfor må det besluttes at arbeidet med å etablere genbanken for Hardanger skal gjennomføres. Det innebærer at de må sikre full finansiering av et egnet anlegg. Samtidig må regjeringen sette i gang en

utredning for å sikre at Hardanger utpekes til et pionerområde for bærekraftig omstilling av oppdrettsnæringen. Slik kan det biologiske mangfoldet sikres for etterslekten, og Hardanger kan bli en modell for andre kyst- og fjordområder i Norge som har lignende utfordringer som Hardanger.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sikre at arbeidet med å etablere en levende genbank for å verne og bygge

opp igjen villfiskstammene i Hardanger i tråd med nasjonale mål og Norges internasjonale forpliktelser fullføres, herunder at det gis garantier for finansiering av denne.

2. Stortinget ber regjeringen utrede om det er mulig å etablere Hardanger som pionerregion for en bærekraftig oppdrettsnæring hvor nye løsninger tas i bruk, både på teknologi- og virkemiddelsiden. Målet må være at Hardanger blir et foregangsområde som viser hvordan det er mulig å kombinere bærekraftig oppdrettsvirksomhet med ivaretagelse av Norges internasjonale forpliktelser om å verne de unike laks- og sjørøretstammene langs kysten.

1. februar 2017

Rasmus Hansson

